

НАРОДНА ОСВІТА

Електронне наукове фахове видання

Включено до Переліку електронних наукових фахових видань України згідно з наказом Міністерства освіти і науки України 07.10.2015 № 1021 ISBN 966-8358-22-8 УДК 1.37

[Головна сторінка](#) [Автори](#) [Випуски](#) [Рубрики](#) [Інформація для авторів](#) [Вимоги до написання](#) [Про видання](#)

Шукати:

Інтерактивний пошук

[Головна сторінка](#)

[Автори](#)

[Випуски](#)

[Рубрики](#)

[Інформація для авторів](#)

[Вимоги до написання](#)

[Про видання](#)

[↑ Return to Розділ "Освіта за кордоном, історія освіти"](#)

Беленька Г. В., Шинкар Т. Ю. Дошкільна освіта України в 30-ті роки XX століття: зразкова дошкільна установа як центр методичної роботи

Беленька Г. В.,

завідувач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор;

Шинкар Т. Ю.,

викладач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Дошкільна освіта України в 30-ті роки XX століття: зразкова дошкільна установа як центр методичної роботи

На основі аналізу педагогічного досвіду, наукової літератури й архівних джерел у статті розкрито особливості організації роботи зразкової дошкільної установи як центру методичної роботи в системі дошкільного виховання України в 30-ті роки XX століття. Розглянуто особливості розвитку суспільного дошкільного виховання та методичної роботи в зазначений період. Проаналізовано завдання, зміст, форми роботи зразкових садків, матеріальну базу, обов'язки педагогічного персоналу та його роль у розвитку методичної роботи в системі дошкільного виховання України.

Ключові слова: зразкова дошкільна установа, методична робота, дитячий садок, зміст, форми, методи, розвиток, досвід.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковим чи практичними завданнями. Розвиток соціуму впливає на запити батьків щодо системи дошкільної освіти. Інтереси та потреби дітей обумовлюють зміни у змісті й підходах до їх виховання й навчання в дошкільний період розвитку. Це, безперечно, впливає на вимоги до рівня організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти та методичної роботи зокрема. Адже методична робота передбачає виконання низки важливих завдань у закладі дошкільної освіти: надання систематичної допомоги педагогам, підвищення їхнього фахового рівня та педагогічної майстерності, розвиток творчого потенціалу тощо. Одним із першочергових завдань сучасної методичної роботи є формування здатності до швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються. Це зумовлює потребу дослідження педагогічного досвіду та історії дошкільної педагогіки для виокремлення і трансформації продуктивних ідей організації методичної роботи в діяльності закладів дошкільної освіти в сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історико-педагогічні аспекти розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні, зміст, форми, методи, планування процесу навчання вивчали Л. Артемова, О. Бондар, З. Борисова, О. Венгловська, О. Проскура, Т. Степанова, І. Улюкаєва та ін. Загальні теоретичні аспекти методичної роботи в закладах освіти висвітлено у працях І. Жерносек, С. Майданенко, В. Павленко та ін.; зміст, форми, особливості організації методичної роботи в сучасних закладах дошкільної освіти розкрито в дослідженнях Я. Бенціон, Г. Беленької, К. Білої, А. Богуш, О. Долинної, І. Жерносек, О. Кононко, В. Крижко, К. Крутий, А. Морозової, Н. Савінової, Л. Швайки та ін. Генеза організації методичної роботи в радянській і вітчизняній освіті розглянута у працях А. Ермоли, Л. Калініної, О. Капченко, Г. Литвиненко, Т. Ткачевої та ін. Ю. Сирова вивчала організаційно-педагогічні засади методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (друга половина XX століття). Але в цих працях переважно розглядається організація методичної роботи в школі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багатоаспектність і різноманітність наукових досліджень не розкриває повною мірою проблему розвитку методичної роботи в системі дошкільного виховання України (30-ті роки XX століття), а питання про діяльність зразкових дошкільних установ розглядається лише частково в окремих працях науковців.

Мета публікації – розкриття особливостей діяльності зразкових дошкільних установ України (30-ті роки XX століття) в єдності педагогічного досвіду, аналізу наукових досліджень, особливостей розвитку методичної роботи та суспільного дошкільного виховання в Україні в зазначений період.

Виклад основного матеріалу. У 30-ті роки XX століття в Україні було проведено реорганізацію освіти та на законодавчому рівні визначено місце суспільного дошкільного виховання як першої ланки освітньої системи [3].

У зазначений період було створено широку мережу закладів суспільного дошкільного виховання, покращилося їх матеріальне та санітарно-гігієнічне забезпечення. Були уніфіковані типи закладів і зміст виховної роботи, розроблялися й затверджувалися програмові матеріали, які мали стати обов'язковими для всіх дошкільних закладів країни. Розпочалася активна робота над визначенням змісту освіти, упровадженню нових наукових ідей у практику, підвищенню педагогічної майстерності вихователів дитячих установ, що спонукало до активного розвитку методичної роботи. Організовувалися й діяли такі форми організації методичної роботи, як педагогічні виставки, стаціонарні й пересувні бібліотеки, педагогічні музеї, дослідні станції, педагогічні комітети та спеціальні комісії з дошкільного виховання, всеукраїнські наради й конференції дошкільних працівників, педагогічні консультації. На курсах підготовки дошкільних працівників обговорювалися питання розроблення і впровадження у практику навчальних посібників та методичних рекомендацій із фізичного, морального, трудового розвитку дітей дошкільного віку.

Дошкільні працівники потребували кращих матеріалів для роботи з дітьми, більш різноманітних іграшок, методичних посібників, рекомендацій із різних питань виховної роботи. Від 1931 року в Україні розпочали видавати щомісячний журнал "За комуністичне виховання дошкільника" для обміну кращим досвідом і популяризації ідей дошкільного виховання серед населення [4]. У ньому друкувалися матеріали методичного характеру, зокрема з організації роботи в закладах суспільного дошкільного виховання різного типу. Журнал значною мірою сприяв підвищенню рівня організації методичної роботи дитячих установ, а матеріали, розміщені в ньому, забезпечували ознайомлення вихователів зі здобутками теорії і практики дошкільного виховання [3].

У зв'язку з реорганізацією та розвитком суспільного дошкільного виховання на початку 30-х років минулого століття відкривалися педагогічні технікуми, у яких здійснювалася підготовка вихователів дошкільних установ, та педагогічні (дошкільні) факультети інститутів соціального виховання для підготовки організаторів дошкільних закладів [2; 3]. У навчальних планах серед профільних предметів з'явився курс "Організація і планування дошкільної справи". Існувало також і заочне інструктування вихователів за допомогою радіомовлення (1931-1933).

Формування радянської системи народної освіти тривало до середини 30-х років. У навчальних закладах для дітей дошкільного віку вперше було введено обов'язкові державні програми виховання дітей. На III з'їзді Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки з дошкільного виховання були підняті питання про створення радянської системи комуністичного виховання, зміст роботи дитячих садків.

Наприкінці 1936 року відбулася Республіканська нарада дошкільних працівників, де обговорювалися питання про завдання методичного керівництва, планування та організації роботи дитячих садків, а потім було критично переглянуто програми, видані 1935 року [5].

Із метою вдосконалення виховної роботи з дітьми в усіх обласних центрах Української РСР і великих містах (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса та ін.) було створено мережу обласних і міських кабінетів дошкільного виховання, працівники яких ґрунтовно вивчали кращий досвід дитячих садків і популяризували його на засіданнях методичних об'єднань і конференціях дошкільних працівників, у журналі "За комуністичне виховання дошкільника" [6].

Для кращого методичного керування зусиллями обласних кабінетів дошкільного виховання і обміну досвідом роботи у 1939 році при Народному Комісаріаті освіти відкрився Центральний науково-методичний кабінет дошкільного виховання [7].

Відповідно до Постанови ЦК ВКП(б) від 5.11.1931 року "Про початкову та середню школу" Народні Комісаріати Союзу Республік зобов'язали утворити в кожному районі та в усіх містах мережу зразкових шкіл, із найкращими педагогічними працівниками та матеріальними умовами. На цій підставі були відкриті також і зразкові дошкільні установи. Завдання зразкового садка полягали у висвітленні кращого досвіду роботи "... з усіх моментів педагогічного процесу та громадсько-політичної роботи з батьками на виробництві, серед населення. Зразковий дитячий садок повинен, у першу чергу, піднести якість своєї педагогічної роботи, щоб уся вона, у всіх розділах, стала зразковою" [9, с. 3].

Ще одним завданням такої установи було показати найкращі зразки роботи працівникам масових установ. Зразковий дитячий садок мав допомогти вихователям дитячих садків піднести на вищий рівень якість педагогічної діяльності, застосовуючи у практиці повсякденної роботи перевірені методи комуністичного виховання дошкільника. Будучи базою відділу народної освіти, зразковий дитячий садок допомагав методичному керівництву в дошкільній роботі, брав активну участь у роботі з підвищення кваліфікації молодих кадрів.

Щоб реалізувати завдання, що стояли перед зразковими дитячими садками, існував їх постійний зв'язок з обласними педагогічними інституціями, дошкільними відділами педагогічних вищих навчальних закладів, технікумів, народних інститутів. Педагогічний колектив такого закладу брав участь у перевірці нових програм, розробленні окремих методичних питань за дорученням Народного комісаріату освіти УРСР та відділу народної освіти.

Зразкові дитячі садки обирали відділ народної освіти разом із кращими педагогами-дошкільниками та представниками громадських професійних і господарчих організацій із тих дитячих садків, які мали найкращі показники у виховній та громадсько-педагогічній роботі.

Показовий садок безпосередньо був підпорядкований місцевим органам Народного комісаріату освіти УРСР; організовувався в районах зі значною кількістю масових садків; мав бути прикріплений до колгоспу чи виробництва; його матеріальна база, а також заробітна плата працівників була вищою, ніж у звичайному дитячому садку.

Відділ народної освіти разом із завідувачем закладу вживав заходів, щоб установа мала оптимальний бюджет, відповідне до наукових вимог устаткування, приладдя, іграшки, можливість гарного харчування дітей тощо. Для цього активізували сили та кошти не тільки відділу народної освіти, а й підприємств, батьків і громадськості.

Персонал у такий заклад освіти добирався дуже ретельно: належна педагогічна освіта та стаж роботи були обов'язковою вимогою [9]. Завідувач такого закладу повинен був мати "вищу за педтехнікум" освіту та педагогічний стаж у закладі освіти не менше ніж три роки. До кола обов'язків завідувача зразкової установи входило керування педагогічною та адміністративно-господарською роботою; організація роботи педагогічної ради й керування нею; підготовка та своєчасний початок нового навчального року; організація роботи з батьками та здійснення педагогічної пропаганди серед населення; затвердження річного виробничого й робочих планів вихователів. Розпорядження завідувача дитячого садка були обов'язкові для всіх працівників освітньої установи.

У зразковому дитячому садку на постійній основі працював штатний педолог та лікар.

У дошкільному освітньому закладі було передбачено штатну одиницю завідувача педагогічної частини (із вищою спеціальною освітою та певним практичним і методичним стажем). Обов'язки завідувача педагогічної частини передбачали відвідування занять кожного педагога у групах; керування розробленням методичних питань, що розглядалися на педагогічних нарадах; надання консультацій і здійснення інструктажів для працівників садка; допомогу вихователям у розробленні змісту та методики кожного зразкового заняття; планування роботи, її організацію й облік; проведення зразкових занять і підвищення кваліфікації робітників; підготовку колективу до роботи з відвідувачами установи; виголошення доповідей на батьківських зборах і на виробництві.

Педагогічний колектив під керуванням завідувача педагогічної частини систематизував досвід діяльності закладу освіти й висвітлював його у пресі. Усі педагогічні працівники зразкового садка мали бути не лише фахівцями в галузі педагогічної роботи, а й активними громадськими діячами, організовуючи навколо себе колективи інших дитячих садків. Тобто завдання цієї посади є близькими до функцій сучасного вихователя-методиста закладу дошкільної освіти, а коло його обов'язків підтверджує існування методичної роботи в дитячих садках у 30-х роках XX століття.

Приміщення зразкового садка відповідало всім санітарно-гігієнічним вимогам. Режим укладали в такий спосіб, щоб діти якомога більше часу проводили на свіжому повітрі. Для цього забезпечували приміщення закладу відкритими й закритими верандами, гарним устаткуванням для вентиляції. Узимку ці веранди отоплювалися. Перед тим, як діти лягали спати, веранди отоплювали, а коли діти засинали, відкривали вікна. Перед пробудженням малюків вікна зачиняли.

Такі веранди використовувалися і для педагогічної роботи. Крім цього, була окрема кімната для кожної групи, зал для ігор (інколи 2-3 гральні кімнати), окрема кімната для працівників, умивальня, лікарська кімната, ізолятор для хворих дітей, кімната для занять і відпочинку педагогів, педагогічний кабінет, допоміжні приміщення (кухня, ванна, пральня тощо).

Також для закладу створювали сприятливе природне середовище, що передбачало наявність зелених насаджень, ізолюваність від вуличного галасу й пилу. На території закладу для кожної групи були майданчики для ігор і спільний майданчик для фізичних вправ. У зразковому садочку могли бути дослідна ділянка, невелика пташарня або кролятник.

У зразкових освітніх закладах організовувався педагогічний кабінет як центр консультативної й педагогічної роботи. У ньому розміщувалася постійно діюча виставка кращих зразків робіт дітей, дидактичний матеріал, настільні ігри, конструкторський матеріал, будівельний матеріал, зразки найкращого устаткування, рекомендована дитяча література, методичні розробки, форми планування та обліку, зразки заповнених схем для дослідження життя дітей у сім'ї, зведення цих даних тощо. Увесь матеріал розміщувався за розділами програми, із відповідними поясненнями, рекомендованою літературою до кожного розділу, та окремо – літературою для малокваліфікованих працівників. Організовував такий кабінет і керував його роботою завідувач садка; до створення й устаткування кабінету долучався педагогічний колектив. Матеріали, що містилися в кабінеті, використовувалися під час доповідей на кузових зборах, методичних нарадах, консультаціях. Інколи їх пересилали в далекі колгоспи, представники яких не мали можливості приїхати й ознайомитися з роботою такого садочка.

У кабінеті організовувалася бібліотека, наповнена методичною, педагогічною та дитячою літературою. До окремих книжок додавалися стислі нотатки й рецензії, що мали орієнтувати читача в змісті книги. Крім того, у бібліотеці містилися вирізки з газет, які висвітлювали питання дошкільного виховання. Час від часу педагогічний колектив організовував пересувну бібліотеку для більш віддалених дошкільних установ. У кабінеті був куток пропаганди, де збирали агітаційні гасла, тези доповідей на виробництвах, зразки планової роботи з неорганізованим населенням. Отже, за змістом, функціями, організацією діяльності, наповненням цей кабінет подібний до сучасного методичного кабінету в закладі дошкільної освіти.

У зразковому дошкільному садку активно розвивалася методична робота. Педагогічний колектив брав участь у теоретичному опрацюванні та аналізі програм для дошкільних установ та їх практичній перевірці. Для цього опрацьовували окремі питання з методики проведення того чи іншого заняття з дітьми, наприклад, із методики навчання дітей грамоти, дослідницької роботи в "живому" куточку, антирелігійного та інтернаціонального виховання в дитячому садочку тощо. Після опрацювання цих питань педагоги звітували про результати роботи на педагогічних нарадах, а після обговорення матеріали доповіді популяризувалися серед дошкільних працівників на методичних об'єднаннях і конференціях.

Вихователі зразкового садка вивчали передовий досвід масових установ, беручи до уваги те, що могло стати в нагоді, і перевіряли його практично у своїй установі. Після перевірки цей досвід висвітлювався на методичних нарадах із глибоким критичним аналізом усіх помилок. "Завдання зразкової установи було, у першу чергу, зразкова постановка всієї педагогічної роботи, а також вміти показати її, навчати на зразках високоякісної педагогічної роботи масових робітників" [9, с. 9]. Кожен зразковий садок планував роботу з масовими дошкільними установами із чітким зазначенням форм і методів роботи, для прикладу, зразкових занять, консультацій з окремих питань дошкільної педагогіки, педагогічного практикуму, масової методичної роботи, конференцій, нарад, засідань методичних об'єднань тощо. Щоб не заважати звичайній роботі закладу зразкові заняття, консультації проводилися не частіше ніж раз на десять днів, проходження практики студентами – 3-5 днів на місяць, відвідування педагогів з інших закладів – один раз на тиждень.

Показ роботи садка здійснювався за планом, складався календар відвідувань; діяльність презентували насамперед педагогам без достатнього педагогічного досвіду, тим, хто навчався на короткотермінових курсах, а потім іншим педагогам району.

Заклад здійснював допомогу методичній комісії відділу народної освіти в розробленні різних методичних питань, планів та в перевірці програм, брав участь у складанні планів і програм для дошкільних курсів. Здійснювався постійний облік роботи, що допомагало визначити кількісну та якісну роботу закладу.

Висновки. Аналіз джерел свідчить, що 30-ті роки XX століття характеризуються реорганізацією радянської системи дошкільної освіти, обґрунтуванням теоретичних, організаційних і методичних основ діяльності дошкільних навчальних закладів. Науковці та практики намагалися визначити зміст освіти, упроваджували нові наукові ідеї у практику, підвищували педагогічну майстерність вихователів дитячих установ.

З'ясовано, що зазначений період характеризується активним розвитком форм організації методичної роботи в системі дошкільного виховання, зокрема діяльністю зразкової дошкільної установи, у якій принципи дошкільного виховання були дотримані повною мірою. Такі установи існували в обласних і районних центрах УРСР (Київ, Харків, Полтава, Донецьк, Маріуполь, Ворошиловськ, Артемівськ та ін.). Загалом, на початку 30-х років минулого століття кількість зразкових садків була досить обмеженою – не більше 8-10 на всю Україну; розміщувались вони в Одесі, Харкові й Києві [1; 8]. У них працювали кращі педагоги.

Зразкова установа мала два завдання: щоденна педагогічна робота з дітьми та презентація своєї діяльності, допомога молодим дошкільним кадрам. Тому у зразкових садках вивчався досвід організації дошкільної справи та широко популяризувався на різноманітних педагогічних конференціях, нарадах, з'їздах, семінарах з актуальних питань дошкільного виховання, у пресі: такі заклади дошкільного виховання ставали центрами пропаганди і взірцевої організації дошкільної справи. У таких садках організовувалися бібліотеки, музеї життя та творчості дітей, вони були базами для навчальних закладів з підготовки спеціалістів. У штатному розписі передбачалася посада завідувача педагогічної частини (сучасна посада "вихователь-методист").

Узагальнюючи дані теоретичного дослідження, можемо констатувати, що пропаганда правильно побудованого педагогічного процесу в педагогічній спільноті, висвітлення досвіду, організація виставок, семінарів та інших заходів сприяли тому, що діяльність зразкових дитячих садків перебувала в центрі уваги громадськості, підприємств, колгоспів, відділу народної освіти та, зокрема, забезпечила розвиток методичної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондар А. Д. Розвиток суспільного дошкільного виховання в Українській РСР (1917–1967) / А. Д. Бондар. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1968. – 226 с.
2. Про реорганізацію мережі і системи педагогічної освіти : Постанова РНК УРСР від 11.08.1930 р. // Бюлетень Наркомосу УРСР. – 1930. – № 40. – С. 633.
3. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні : підручник / І. Г. Улюкаєва – К. : Видавничий дім "Слово", 2016. – 424 с.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 166. – Оп. 15. – Спр. 2188. – Арк. 14.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 166. – Оп. 15. – Спр. 2188. – Арк. 16.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 166. – Оп. 15. – Спр. 2188. – Арк. 17.
7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 166. – Оп. 15. – Спр. 2188. – Арк. 20.
8. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 166. – Оп. 1. – Спр. 199. – Арк. 30, 31, 32, 57.
9. Штарк Ц. Організація та зміст роботи зразкової дошкільної установи / Ц. Штарк – Харків : Радянська школа, 1934. – 20 с.

Беленька А. В., Шинкарь Т. Ю. Дошкольное образование Украины в 30-е годы XX века: образцовое дошкольное учреждение как центр методической работы

На основе педагогического опыта, анализа научной литературы, архивных источников в статье раскрыты особенности организации работы образцового дошкольного учреждения как центра методической работы в системе дошкольного воспитания Украины в 30-е годы XX века. Рассмотрены особенности развития общественного дошкольного воспитания и методической работы в указанный период. Проанализированы задачи, содержание, формы работы образцовых садов, материальную базу, обязанности педагогического персонала и его роль в развитии методической работы в системе дошкольного воспитания Украины.

Ключевые слова: образцовое дошкольное учреждение, методическая работа, детский сад, содержание, формы, методы, развитие, опыт.

Bielienka, H. V., Shynkar, T. Yu. Preschool Education Ukraine in the 1930-s: Exemplary Preschool Institution as a Center of Methodical Work

On the basis of the analysis of pedagogical experience, scientific literature and archival sources, the peculiarities of organizing the work of an exemplary preschool institution as a center of methodical work in the system of preschool education of Ukraine in the 1930s are revealed. Peculiarities of development of public preschool education and methodical work during the specified period are disclosed. Tasks, content, forms of work of exemplary kindergartens, material base, duties of teaching staff and its role in the development of methodological work in the system of preschool education of Ukraine are analyzed. It was found that in the exemplary preschool institutions the principles were observed in full. These kindergartens became the center of propaganda and exemplary organization of preschool affairs, and the best educators worked in them. In such gardens were organized libraries, museums of children's life and creativity, they were the bases for educational institutions for training specialists.

Key words: exemplary preschool institution, methodical work, kindergarten, content, forms, methods, development, experience.

Copyright

© 2019 .

Головна сторінка

Автори

Випуски

Рубрики

Інформація для авторів

Випуск №3(39), 2019 р.
Випуск №2(38), 2019 р.
Випуск №1(37), 2019 р.
Випуск №3(36), 2018 р.
Випуск №2(35), 2018 р.
Випуск №1(34), 2018 р.
Випуск №3(33), 2017 р.
Випуск №2(32), 2017 р.
Випуск №1(31), 2017 р.
Випуск №3(30), 2016 р.
Випуск №2(29), 2016 р.
Випуск №1(28), 2016 р.
Випуск №3(27), 2015 р.
Випуск №2(26), 2015 р.
Випуск №1(25), 2015 р.

Освіта: стратегія, політика, право
Педагогічна наука
Педагогічна практика
Методика, досвід
Освіта за кордоном
Історія освіти

Інформація для бібліотекарів
Інформація для рецензентів
Політика редакційної етики